

INNOVEREND ONDERZOEKEN - VERHALEN EN BEELDEN VAN HET WERKVELD

Onvoorspelbaar uitdagend

Eric Westhoek

marnix academie

Lectoraat Leren en Innoveren

Een schoolklas met een slapende schoolmeester, Jan Steen, 1672, olieverf op paneel, privéverzameling

Het schilderij is letterlijk en figuurlijk een schoolvoorbeeld van Steens ironische en humorvolle kijk op het leven. Terwijl de meester slaapt, halen de leerlingen allerlei kattenkwaad uit.

Zo heeft een van de leerlingen de bril van de slapende man afgepakt en proberen anderen een vrouw angst aan te jagen.

Op het schilderij plast een jongetje onbekommerd in een aarden kruik. Een meisje houdt een met poep besmeurde lap onder de neus van de snurkende schoolmeester. Het is een scene uit een schoolklas waarin we de geleefde werkelijk te zien krijgen met alle verhalen, ongemakken, maar ook levendigheid. De schoolpraktijk waarvan we in dit deel van het boek kennis mogen nemen, laat vooral zien hoe we innovatief en onderzoekend kunnen inspelen op de vragen die zich voordoen. Dat begint met verkennen en onderzoeken, al spelend en soms buiten de blik van de meester om.

ONVOORSPELBAAR UITDAGEND

Onderzoekend innoveren en kansengelijkheid bij het opleiden van leraren; een bestuurder aan het woord

Eric Westhoek

“Tijdens de coronacrisis heb ik de taak vervuld om de opvang voor de zorgkinderen te regelen. Ik was verantwoordelijk voor vier kinderen die ik hielp met hun werk tijdens de opvang. Een van de meisjes die ik begeleidde, Maram, zat in groep drie en is een NT2-leerling. Voor de crisis had ze al een achterstand op gebied van taal, dus maakte de leerkracht zich grote zorgen over wat het sluiten van de school voor invloed zou hebben op haar vorderingen op gebied van taal. Met de docent van Maram had ik drie keer per week contact over de progressie. Taal had prioriteit, maar ik deed ook rekenen. Ik merkte vooruitgang met lezen doordat ze iedere dag individueel werd begeleid. Ook met rekenen ging het steeds beter. Ik werkte met veel materialen om de sommen concreet te maken. Dit hielp enorm. Ze kreeg steeds meer vertrouwen in zichzelf. De laatste dag van de begeleiding vroeg ze: “Zijn de andere kinderen uit mijn klas veel verder dan ik als we straks weer beginnen met school?” Toen ik haar vertelde dat ze helemaal op schema ligt en net zo ver is als de rest, kreeg ze een grote lach op haar gezicht.”

Megan, student pabo

“Het begrip ‘Fake News’ is u wellicht niet onbekend. We leven in een tijd waarin we al het nieuws in een handomdraai kunnen opzoeken, lezen en delen. Lang niet altijd wordt er even kritisch gekeken naar de informatie die we van het internet plukken. Kinderen zelfdenkende individuen laten worden, vind ik een van de belangrijkste aspecten van het onderwijs. Kritisch denken in groep 5/6 is voornamelijk gericht op het voorbereiden van de kinderen op de toekomst.”¹

Laura, student pabo

In bovenstaande rijke beschrijvingen van zomaar twee studenten waarin ze iets over zichzelf, over hun school, leerlingen en over hun professionele identiteit vertellen, komt de kern van dit hoofdstuk duidelijk tot uiting: de leraar is veel meer

dan een uitvoerder van taken die door anderen zijn bedacht. Deze studenten van de IPABO² hebben te maken met de grootstedelijke context in Amsterdam en de regionale context van de Noord-Hollandse polder. Bovenstaande coronasituatie in de eerste rijke beschrijving articuleert het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef van de leraar. De leerlingen die naar school komen, mogen immers ook onder moeilijke omstandigheden rekenen op de 'beschikbaarheid' van hun juf of meester. De leraar handelt op basis van zijn moreel kompas met persoonlijke overtuiging en gedrevenheid waarin het *normatieve* aspect van zijn professionaliteit tot uiting komt. Je onderwijst wie je bent. De school is immers behalve als *lerplaats* ook en vooral een *verblijfplaats* voor de leerlingen. Stagiaire Megan creëert, in overleg met haar mentor, voor Maram een veilige leeromgeving, die door een 'ongelijke behandeling' kansengelijkheid verkleint. Zoals in de tweede rijke beschrijving ook te zien is, handelt de leraar hier op basis van haar situatiegebonden besluiten waarvoor geen receptenboek voorhanden is.

Deze rijke beschrijving laat zien dat er hoge eisen worden gesteld aan de opleiding van leraren. En lerarenopleidingen in Nederland doen dat vanuit hun eigen specifieke profiel en context.

Hogescholen hebben de taak om leraren op te leiden die ertoe doen. Gedreven leraren die iets teweeg willen brengen; leraren met impact. Inspirerende leraren die we allemaal willen hebben gehad. Vol denkkracht, daadkracht en veerkracht. De hogeschool ziet diversiteit als kracht en uitgangspunt van het onderwijs. Ook als het schuurt. Continu wordt de verbinding met elkaar en de wereld om ons heen gezocht en gelegd. De klas is de wereld en daarom is de focus niet alleen gericht op wat er in de klas gebeurt, maar proberen we (met wisselend succes) in toenemende mate rekening te houden met de maatschappelijke context en met ontwikkelingen die het beeld van de leraar (in opleiding) en dus het onderwijs in de toekomst bepalen. Oftewel zoals Dewey (1916) zou zeggen: als leraar word je niet opgeleid voor de kerk of moskee of je eigen stad of dorp, maar voor *The Great Society*. Dit alles vraagt om een leraar bij wie een kritische grondhouding tot het professionele repertoire behoort. En dit komt in de tweede rijke beschrijving hierboven duidelijk tot uiting. Zonder aandacht voor het kritisch gebruik van media zou het Laura immers niet lukken om aan de slag te gaan met 'Fake News'. En wat Laura voor ogen heeft voor de kinderen in haar klas: kritisch denken om voorbereid te worden op de toekomst, geldt natuurlijk ook voor de studenten zelf.

Laura krijgt, en dat geldt voor alle leraren, of ze nu in opleiding zijn of werkzaam als professional, te maken Artificial Intelligence (AI). AI kan de leraar goed helpen om het leerproces van een leerling te volgen, adviezen te geven en voorspellingen te doen. Maar we weten inmiddels ook welke verwoestende schade algoritmen kunnen aanbrengen als de gehanteerde dataset niet integer is of van onvoldoende kwaliteit. Het is daarom van groot belang om te weten hoe een dergelijk systeem tot overwegingen en beslissingen komt. De rol van de leraar beperkt zich daarom niet tot een performer, een gewillige uitvoerder. De leraar zal steeds blijven meebewegen en zich blijven ontwikkelen op steeds belangrijker wordende competenties als zelfregulering, kritisch blijven denken, creatief denken, *computational thinking*, mediawijsheid. Een professionele, reflectieve en onderzoekende houding van de leraar is hierbij een vereiste.

Onderzoek is een voorwaarde voor een duurzame innovatie

Pabo's hebben de taak om, in nauwe samenwerking met het werkveld, studenten te begeleiden bij het ontdekken en ontwikkelen van hun kwaliteiten op het gebied van onderwijs en onderzoek. De school is binnen haar context behalve een leergemeenschap ook een leef- en onderzoeksgemeenschap. Dit noopt tot een reflexieve opstelling waarbij *vernieuwen* en *vernieuwend onderzoeken* sleutelwoorden zijn waarop de toekomstgerichte lerarenopleiding zich baseert. Het profiel, de identiteit van de hogeschool én de onderwijsvisie zijn hierbij van cruciaal belang.

Daarbij gaat het ook om de *maatschappelijke identiteit* van de hogeschool om met het opleidingsonderwijs kansengelijkheid actief tegen te gaan en kansengelijkheid actief te bevorderen. Dit kan bijvoorbeeld vorm krijgen in speciale keuzeprogramma's die de studenten kunnen volgen, of zoals IPABO dat doet in een Kenniscentrum Spelend en Onderzoekend Leren waarbij in alle onderzoekslijnen (te weten Jonge Kind; Bètaonderwijs, Technologie en Duurzame Ontwikkeling; Rekenen-Wiskunde; Diversiteit & Kritisch Burger-schap) expliciet aandacht is voor het bevorderen van kansengelijkheid in en via het (opleidings)onderwijs. Nu kent kansengelijkheid vele aspecten. Soms gaat het om het (gebrek aan) economisch, sociaal en cultureel kapitaal dat ouders aan hun kinderen kunnen doorgeven, soms om discriminatie, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt en toegang tot nieuwe technologieën. Immers, technologieën kunnen leiden tot kansen, maar dragen ook bij aan het vergroten van kansengelijkheid. Daarbij kan er in het dagelijks

handelen van de leraar sprake zijn van een onbewuste en zeker niet gewilde instandhouding van kansenongelijkheid (Leijgraaf, 2021).

De *levensbeschouwelijke identiteit* van een hogeschool staat uiteraard ook niet helemaal los van het inzicht dat de sociaal-economische status van de kansarme leerlingen doorgaans samen blijkt te vallen met de culturele en levensbeschouwelijke achtergronden. Een *levensbeschouwelijke identiteit* kenmerkt zich dan ook door de accommodatie voor de verschillende levensbeschouwelijke stromingen. Het beroepsbeeld van de leraar wordt daarvan afgeleid³. De wil om verbinding te zoeken met de grote diversiteit aan achtergronden en overtuigingen en te werken aan een inclusieve samenleving, behoort tot het DNA van iedere hogeschool. Pas dan kunnen we verschil maken in een inclusieve, diverse samenleving. Dat betekent ook dat we het gesprek actief aangaan en onze deuren openen voor nieuwe inzichten en opvattingen. Ook als het schuurt.

De *pedagogische identiteit* is terug te vinden in de opleidingskenmerken, de opleidingsinhouden en hoe de studenten, het onderwijspersoneel en het onderwijsondersteunend personeel met elkaar omgaan. En in hoe inhoud wordt gegeven aan de beroepstaken. Dit vraagt om een *onderwijsvisie* waarin spelen en onderzoekend leren hand in hand gaan, met sleutelbegrippen als vernieuwen en vernieuwend onderzoeken. Een onderwijsvisie spreekt zich uit over autonomie en de keuzevrijheid van studenten, waarin samenwerkend leren, kennis delen en kenniscreatie kunnen plaatsvinden en het beroepsbeeld van een ideale leraar is uitgewerkt. Daarbij is het belangrijk dat startende studenten kennismaken met beelden van een goede leraar, terwijl ze in kleine leergemeenschappen aan het werk worden gezet met vragen als: wat voor leraar wil ik worden, wat is een reflectieve leraar en waarom is onderwijs meer dan kennisoverdracht?

Deze uitwerkingen staan niet op zichzelf maar zijn steeds verbonden met de alledaagse realiteit van het werken op een school in een grote stad, maar ook in een kleinschaligere plattelandcontext, kijkend naar authentieke beroepssituaties. Dat houdt in dat de studenten, uit welke specifieke socialisatie omgevingen, gezins- en familieverbanden, levensbeschouwelijke en maatschappelijke achtergronden ze ook afkomstig mogen zijn, van meet af aan in aanraking komen c.q. worden gebracht met het levensbeschouwelijke, etnisch-culturele en maatschappelijk pluriforme karakter van de scholen waarop ze stage gaan lopen. Dan leren studenten dat je, als je het verschil

wilt maken in een inclusieve, diverse samenleving, actief het gesprek moet kunnen aangaan. Je deur moet openen voor nieuwe inzichten en opvattingen. Soms ligt werkelijk meesterschap in het durven toegeven van je onkunde en onwetendheid. Alleen zo kunnen we ons betekenisvol verbinden met kinderen en ouders, collega's en medestudenten van alle mogelijke culturele, religieuze en levensbeschouwelijke achtergronden.

Dynamiek van vernieuwingen

Hoe kun je dan vormgeven aan een maatschappelijke, pedagogische en onderwijskundige identiteit? Door als onderwijsorganisatie dagelijks aan de verbetering van het onderwijs te werken, zoals verbetering van de lessen die gegeven worden of verbetering van de onderwijslogistiek. Hier gaat het over alledaagse activiteiten met een horizon van maanden. In de praktijk blijkt dat het doorvoeren van vernieuwingen meer tijd kost, minimaal een à twee jaar. Daarom is het geleidelijk en werkendeweg uitvoeren van een curriculumvernieuwing noodzakelijk om te voorkomen dat de uitvoering van een prachtig curriculum in de kiem wordt gesmoord door implementatiefouten. Vaak worden deze implementatiefouten veroorzaakt door een kloof die kan ontstaan tussen de bedenkers en ontwikkelaars van het curriculum enerzijds en de rest van de organisatie anderzijds.

Het ontwrichtende effect van de pandemie bracht een innovatie op gang die weliswaar op termijn tot de strategische doelen van de hogeschool behoorde, maar zelf ook weer een disruptie bevatte: een digitale innovatie die qua tempo en implementatie zijn weerga niet kent! Of is de onderwijskundige verandering minder fundamenteel en innovatief dan algemeen gedacht wordt en kan hoogstens over verbetering en in een enkel geval van vernieuwing gesproken worden? Veranderde de didactiek fundamenteel bij de overgang van fysiek naar online onderwijs? Om deze verandering naar waarde te schatten is verder onderzoek nodig. Hybrideonderwijs is hoe dan ook niet meer weg te denken.

Een voorbeeld van vernieuwing waaraan alle pabo's werken, is *programmatisch toetsen* en een verdere intensivering en verdieping van de context in samenwerking met het werkveld als het gaat om *samen opleiden, samen professionaliseren en samen onderzoeken*. Met programmatisch toetsen (PT) willen ontwikkelaars onderwijs en toetsing beter en dichter op elkaar laten aansluiten en meer mogelijkheden creëren voor de kwalitatieve, feedbackgestuurde vormen van toetsing en beoordeling. Waar de studenten nu, om

het heel zwart-wit te zeggen, een aantal weken lessen volgen en daarna hard aan de toetsing werken, wordt de toetsing bij PT veel meer geïntegreerd in het hele onderwijsproces. Tijdens het onderwijsproces zijn er verschillende momenten waarop de student gerichte feedback vraagt en krijgt van verschillende 'actoren'. Dat kunnen opleiders zijn, mentoren of andere collega's uit het werkveld, bijvoorbeeld studenten. Die feedbackmomenten zijn nadrukkelijk geen zak-/slaagmomenten; de student krijgt feedback en feedforward en gaat daarmee verder. Zo sluit PT beter aan bij het ontwikkelproces van studenten. De visie op programmatisch toetsen is ontwikkeld; als voorbereiding op het traject zijn de docenten geschoold in feedbackvaardigheden en wordt een pilot uitgevoerd.

Een tweede voorbeeld is het integreren van onderzoek in het curriculum om te kunnen bijdragen aan het verbeteren van concrete praktijken van (opleidings)onderwijs door op een systematische en kritische wijze in dialoog met alle betrokkenen te zoeken naar nieuwe handelingsmogelijkheden. Hierbij gaat het erom dat:

- (opleidings)onderwijs nooit vastligt, maar altijd mogelijkheden tot verbetering in zich draagt;
- alle deelnemers aan het onderzoek, zoals lectoren, lerarenopleiders, ervaren leraren en aanstaande leraren, kennis en ervaringen meebrengen die van waarde zijn voor de beoogde verbetering (Onvoorspelbaar uitdagend, 2021).

In de onderzoekslijnen zoals die bijvoorbeeld bij de Hogeschool IPABO tot stand zijn gekomen met het werkveld en ook bij het veelal ontwerpgerichte onderzoek, is een belangrijke rol weggelegd voor onderzoekers uit de onderwijspraktijk. Diezelfde onderzoekslijnen keren terug in de professionalisering van studenten en ervaren leraren en zijn binnen het kenniscentrum Spelend en Onderzoekend Leren nauw vervlochten met het curriculum van de hogeschool.

Thema's die terugkeren in de verschillende onderzoekslijnen zijn:

- *Jonge kind*: Centraal hierin staan zijn spel en spelend leren, jonge kind en kansengelijkheid.
- *Bètaonderwijs, Technologie en Duurzame Ontwikkeling*: Richt zich op bètaburgerschap en kansengelijkheid, de inzet van technologie en

- duurzame ontwikkeling gerelateerd aan klimaatproblemen.
- *Rekenen-Wiskunde*: Het bevorderen van de wiskundige maatschappelijke redzaamheid met aandacht voor creatief en wiskundig denken en het thema wiskundige attitude.
- *Diversiteit en kritisch burgerschap*: Kansengelijkheid, multiperspectiviteit en macht én pluraliteit en conflict zijn hierin de centrale thema's.

Resumerend is de opleidingskundige rode draad voor een pluriforme samenleving het opleiden van leraren dat gekenmerkt wordt door het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid in een door onzekerheid en onvoorspelbaarheid gekenmerkte tijd. Eén aspect is echter niet onzeker: we nemen stelling tegen kansengelijkheid in alle facetten.

Een blik in de nabije toekomst: ontwikkelperspectief lerarenopleidingen

Het onderwijs had de coronapandemie niet nodig om ontwricht te worden. Door het lerarentekort was die ontwrichting al in volle gang. Het onderwijs stevent bij ongewijzigd beleid af op een vertienvoudiging van het lerarentekort rond 2030 (Adriaens, Elshout & Elshout, 2021). Werkgevers, werknemers, brancheorganisaties, opleidingsinstituten en de politiek lijken de handen ineen te slaan om het veelkoppige monster van het lerarentekort een kop kleiner te maken. In de onvoorspelbare toekomst lijkt echter één ding zeker: dat lerarentekort wordt niet opgelost als niet ook op een andere manier wordt nagedacht over de organisatie van het primair onderwijs. Andere groeperingsvormen kunnen een bijdrage leveren, waarbij de gecreëerde leeromgeving het leerstofjaarklassensysteem doorbreekt en gebruik wordt gemaakt van bijvoorbeeld andere professionals dan bachelor opgeleide leraren, zoals de Pedagogisch Educatief Professional. Voorwaarde is een aanpak die zorgvuldig is doordacht, gebaseerd op een visie en een zorgvuldige implementatie én betrokkenheid van ouders.

Bij de landelijke aanpak wordt een aantal aan het lerarentekort verwante knelpunten en dilemma's aangepakt. Hierbij moet worden gedacht aan het *imago* van het leraarschap met een ervaren hoge werkdruk, weinig ontwikkelperspectieven, gebrek aan autonomie en toekomstperspectief, gebrek aan diversiteit en slechte betaling. Het loopbaanperspectief is een belangrijk ervaren knelpunt. De loopbaanmogelijkheden worden immers beperkt door de bestaande wet- en regelgeving. Overstappen tussen verschillende

onderwijssectoren of doorgroeien binnen een bepaalde sector of onderwijsinstelling, of zelfs het doorgroeien in het primaire proces waar het om begonnen was: het lesgeven aan leerlingen, is nauwelijks of niet mogelijk.

Traditioneel kost het behalen van een lesbevoegdheid veel tijd en geld, voor zijinstromers, maar ook voor zittende leraren die een extra bevoegdheid willen halen. Pabo-afgestudeerden die in het vmbo of mbo zeer welkom zijn gezien hun didactische en pedagogische expertise, moeten binnen de huidige opleidingenarbeidsstructuur ingewikkelde routes volgen.

De opleidingen, ook die van Hogeschool IPABO is nog te aanbodgericht, te weinig doelgroepgericht waardoor deeltijdstudenten en zijinstromers zich onvoldoende begeleid en gesteund voelen.

Enkele innovatieve lijnen in ontwikkeling

Uit verschillende signalen is betrouwbaar af te leiden dat een stelwijziging nodig lijkt om een nieuw leerlandschap voor de opleiding van leraren te ontwerpen. Met daarbinnen één onderwijsruimte waar schotten tussen onderwijsbevoegdheden weggehaald worden. Een duidelijke articulatie van deze ontwikkeling is onder andere te vinden in het verslag van de Commissie Onderwijsbevoegdheden (2021).

De grondgedachte van het concept *onderwijsruimte* zoals die in dat document bepleit wordt, is gebaseerd op de brede basis van pedagogiek en didactiek. De bekwaamheidseisen bevatten een herkenbaar algemeen deel van vak- en sectoroverstijgende pedagogische en didactische vaardigheden die weer geïntegreerd kunnen worden in vakinhoudelijke componenten van het curriculum. Zo worden schotten tussen onderwijsbevoegdheden weggehaald. De generieke basis wordt onderdeel van iedere lerarenopleiding. In de opleiding en tijdens praktijkstages komt er aandacht voor de diverse onderwijssectoren en vakken waarvoor een leraar in opleiding bevoegd wordt. Terzijde: bij die ene onderwijsruimte kan institutioneel worden gedacht, maar in feite gaat het om een samenwerkend regionaal netwerk waarin alle hbo- en universitaire lerarenopleidingen samenwerken. In zogenaamde educatieve regio's zal gewerkt worden aan de kwaliteit van het onderwijs: het best mogelijke onderwijs met gelijke kansen voor alle leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs en studenten in het middelbaar beroepsonderwijs. Een educatieve regio is een intensief samenwerkingsverband tussen schoolorganisaties (po, vo en mbo), hogescholen en

universiteiten. Deze partijen werken daarnaast samen met andere netwerken zoals de zorginstellingen, gemeenten en bijvoorbeeld het bedrijfsleven. (Educatie regio's, MBO Raad, PO-Raad, UNL, VH en VO-Raad in het kader van Actieplan duurzaam werken in het onderwijs, 2021).

Inhoudelijk wordt flexibilisering van lerarenopleidingen gezien als de belangrijkste oplossingsrichting. Door te investeren in verdere flexibilisering wordt verwacht dat ook de pabo's responsiever zijn en sneller kunnen inspelen op inhoudelijke en organisatorische ontwikkelingen in het primair onderwijs. Samen opleiden wordt de norm, 100% van de studenten zal binnen zeer afzienbare tijd voor 40% worden opgeleid in de onderwijspraktijk van het primair onderwijs.

Vanaf 2023-2024 wordt gewerkt met *leeruitkomsten*. Binnen de hierboven genoemde onderwijsruimte worden alle instromende doelgroepen in de lerarenopleiding op een passende wijze opgeleid: havisten, vwo'ers, mbo'ers, deeltijdstudenten, zijinstromers en duale studenten. De leeruitkomsten worden gezamenlijk geharmoniseerd voor de brede didactische basis. Daarna kan de ontschotting op gang komen.

Er wordt een inspirerend en breedgedragen *beroepsbeeld* ontwikkeld. Het beroepsbeeld moet de verschillende loopbaanpaden en ontwikkelmogelijkheden duidelijk maken, bedoeld om de aantrekkelijkheid van het vak voor zittende en potentiële leraren te vergroten (VNSU, VH, OCW, 2020).

Maar: Megan en Laura?

De huidige samenleving wordt gekenmerkt door onzekerheid. Onvoorspelbaar was de toekomst altijd al. De onzekerheid en toch ook de onvoorspelbaarheid lijkt versterkt te worden door de snelheid waarmee ontwikkelingen (nieuwe technologieën, globalisering, klimaatproblemen) elkaar op volgen. De pandemie is nog niet uitgeraasd. Er komt een lerarentekort aan van ontwrichtende omvang. Tegenstellingen tussen arm en rijk en waardeoriëntaties van bevolkingsgroepen lijken toe te nemen. De eisen met betrekking tot digitale geletterdheid en het kritisch kunnen omgaan met media worden hoger. En als dan ook nog eens het opleidingsonderwijs een grote én snelle, bijna disruptieve, verandering zal ondergaan, wat betekent dat dan voor Megan, voor Laura en voor al die andere leraren van de toekomst en in het hier en nu? Wat betekent dit voor *hun* onzekerheidstolerantie? Wat betekent het voor de opleiding? Hoe maken wij hen weerbaar en hoe versterken wij niet alleen

hun onzekerheidstolerantie, maar ook het handelingsrepertoire van deze jonge professionals?

Tolerantie ten opzichte van onzekerheid betekent dat we die onzekerheid niet prettig vinden, maar dulden, in een groter belang. Dit betekent ook dat we vooral niet passief blijven, maar reageren op maatschappelijke ontwikkelingen zodat redzaamheid vergroot wordt. Als leraar ben je geen uitvoerder van de ontwerpen die door anderen bedacht zijn. Als professional beschik je over een persoonlijke professionele identiteit, een moreel kompas, een intern kwaliteitsanker en over de vaardigheid en attitude om kritisch te blijven denken. Om met Schön (1992) te spreken: als leraar heb je het in de hitte van de strijd (lees: alles wat zich gedurende vijf en halfuur per dag in de klas en op school afspeelt) nodig om adequaat te kunnen reflecteren op jezelf (*reflection in action*), op de leer- en groepsprocessen in de klas en op school; om daarna de situatiegebonden morele oordelen te kunnen vellen en als een betekenisvolle andere en een culturele mediator (*significant other*) te kunnen fungeren in het ontwikkelings- en opvoedingsproces van de leerlingen die aan je zijn toevertrouwd en die bezig zijn met hun persoons- en burgerschapsvorming op school.

Toekomstgericht onderwijs in een onvoorspelbare, uitdagende toekomst vraagt van leraren een grote onzekerheidstolerantie, maar ook om toerusting van de individuele leraar op het terrein van maatschappelijke redzaamheid, reflectie, vakinhoud én flexibiliteit in de zin van wendbaarheid. Dat geldt voor leraren, voor opleiders en voor de instituties. Hogeschool IPABO beschouwt die toerusting als een van de belangrijkste algemene doelen van haar opleidingsonderwijs om die bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van leraren van de toekomst. Leraren vol veranderkracht. Maatschappelijk betrokken, pedagogisch didactisch wendbaar en wetend dat je nooit uitgeleerd bent. Leraren die nieuwsgierig zijn en beschikken over onderzoekend vermogen. Leraren die digitale geletterdheid en didactiek en Artificial Intelligence weten in te zetten om het leren van de leerlingen te verrijken.

De toekomst is uitdagend, maar onvoorspelbaar. Met deze zekerheid gaan Megan en Laura aan het werk. Megan en Laura zijn niet uitgeleerd. Zoals alle educatieve professionals staan zij meer dan ooit aan het begin van een carrière waarin ze hun leven lang kunnen doorleren en ontwikkelen in één overzichtelijke onderwijsruimte die perspectief biedt. Dat is voor hen een zekerheid in een onvoorspelbare en onzekere samenleving.

-
1. Deze twee passages, die vanwege hun hoge illustratieve waarde voor de kernboodschap van dit artikel als twee rijke beschrijvingen zijn getypeerd, zijn afkomstig uit de afzonderlijke leerverslagen van de tweedejaarsstudenten Megan en Laura. Zij schreven hun verslagen respectievelijk ter afsluiting van de stageperiode (Megan) en ter afronding van een beroepstaak (Laura) over 'de beelden van onderwijs'.
 2. IPABO is een monosectorale hogeschool met een kleine 1300 studenten.
 3. De 'i' van Hogeschool IPABO staat niet alleen voor impact maar ook voor interlevensbeschouwelijk.

Literatuur

- Adriaens, H., Elshout, M., & Elshout, S. (2021). *Personeelstekorten primair onderwijs in de G5; Peildatum 1 februari 2021*. Tilburg: CentERdata.
- Dewey, J. (1916). *Democracy and education*. New York, NY: Macmillan.
- VNSU, VH, OCW (2020). *Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen*.
- Hogeschool IPABO (2021). *Onvoorspelbaar uitdagend; Onderzoeksprogrammering Spelend en Onderzoekend Leren*.
- Schön, D. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. London: Tempe Smith

marnix academie
Lectoraat Leren en Innoveren

HOGESCHOOL
ipabo

 DE KEMPEL
HOGESCHOOL VOOR LERAREN

Colofon

Auteur: Eric Westhoek

Artikel is geschreven voor: Staveren, A. van en H. Susam (2022) *Innoverend Onderzoeken, grondslagen en praktijkvoorbeelden*, Marnix Academie

Correcties: Jollette van Eijden

Vormgeving: Het Firmament, communicatie vormgeving, Amsterdam

Uitgave: Lectoraat Leren en Innoveren, Marnix Innovatiecentrum

© 2022, Marnix Academie, Utrecht

Deze uitgave is mogelijk gemaakt vanuit samenwerking tussen Marnix Academie, Hogeschool IPABO en De Kempel, Hogeschool voor leraren.

De Marnix Academie heeft geprobeerd alle rechthebbenden van het gebruikte beeldmateriaal te achterhalen, mocht dit niet gelukt zijn dan kunnen rechthebbenden contact opnemen met de redactie.

Onvoorspelbaar uitdagend

Onderzoekend innoveren en kansengelijkheid bij het opleiden van leraren; een bestuurder aan het woord

Eric Westhoek

Dit artikel is geschreven als praktijkhoofdstuk voor het boek *Innoverend Onderzoeken, grondslagen en praktijkvoorbeelden* van Arienne van Staveren en Hüseyin Susam (red.) dat is uitgegeven door de Marnix academie in 2022. Het boek biedt een grondslagen voor de doorgaande zoektocht om theorie en praktijk met elkaar te verbinden. Het fundamentele inzicht dat wetenschappelijke kennis niet op iets onfeilbaars berust wat rechtstreeks met de werkelijkheid correspondeert heeft ertoe bijgedragen dat het Olympusmodel van wetenschap haar plaats op het wetenschapspodium heeft moeten afstaan aan het op participatie en emancipatie gerichte Agoramodel waarin meedoen het belangrijkste kernwoord is. Het gaat daarbij om meedoen van álle betrokkenen; de groep van mensen die tot dan toe als de gebruikers van kennis werden geduid. Meer en meer worden zij door een groeiend aantal sociale wetenschappers als volwaardige medeonderzoekers gezien. Het boek bestaat uit theoretische grondslagen aangevuld met praktijkvoorbeelden uit het onderwijs.

marnix academie

Lectoraat Leren en Innoveren